

Drugačije je bilo kod Srba. Ne samo što je Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika kao cjelina kao njihovo djelo izašlo do kraja po tada već zastarjelim načelima, nego što velikih unitarističkih obilježja ima i Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika u 17. omašnih svezaka, svaki od po šesto-sedamsto stranica velikoga formata. 17. svezak (od *odvrkao* do *Opovo*), izašao je 2006., dakle prije četiri godine i tek su se sada srpski jezikoslovci sjetili da raspravljaju kako dalje.

Godine 2006. izašao je Veliki rečnik stranih reči i izraza Ivana Klajna i Milana Šipke dobrano natopljen unitarizmom, a takav je i veliki Rečnik srpskoga jezika, koji je izašao godinu dana poslije. Srbima je trebalo mnogo više vremena dok se nisu sjetili napustiti njima drage unitarističke staze i bogaze. Inače što se vođenja daljnje jezične politike tiče, imamo mnogo podudarnosti jer prema Šipkinu pisanju njihov voz stoji na slijepom kolosijeku, a za naš se vlak može reći da vozi s pola snage.

Sažetak

Stjepan Babić, sveučilišni profesor u miru

UDK 811.163.42-46, stručni rad

primljen 2. veljače 2010., prihvaćen za tisak 17. ožujka 2010.

Croatian and Serbian Wrestling with the „Serbo-Croatian Standard Language”

The author presents some less known historical facts about the creation of the „Serbo-Croatian standard language” and the participation of Croats and Serbs in the unitarian language politics. The concept of „Serbo-Croatian standard language” never took hold in Croatia, whereas the Serbs still find it hard to give it up.

JOŠ O TRAKU I TRACI

Stefan Rittgasser

lužbeni list Republike Hrvatske Narodne novine donedavno je u tekstovima imao (prilično) usustavljenu i ustaljenu „terminologiju cestovnog prometa” te upotrebljavao riječ trak i sveze s tom riječju: prometni *trak*; *otvaranje prometnog traka*; *otvaranje prometnog traka za vozila javnog prijevoza putnika*; *zatvaranje prometnog traka*; *trak za kretanje vozila u istom smjeru*; *dopuštena brzina na pojedinom prometnom traku*; *prometni trak za spora vozila*; *zatvaranje prometnog traka za spora vozila*; *prometni trak za isključivanje*; *prometni trak namijenjen određenoj vrsti vozila*; *kolnički trak*; *predznak za preusmjeravanje prometa na cesti s odvojenim kolničkim trakovima*.

Dovoljno je pogledati brojeve Narodnih novina otisnute godine 2005., odnosno Pravilnik o prometnim znakovima, signalizaciji i opremi na cestama iste godine da se uvjerimo o raznolikosti sintagma koje sadrže riječ *trak*.

Međutim u Zakonu o sigurnosti prometa na cestama koji je izišao godine 2008. čitamo izraze *prometna traka*, *prometna traka za spora vozila*, *kolnička traka*, *prometna traka za zaustavljanje vozila u nuždi*, *prometna traka za ubrzavanje*, *prometna traka za usporavanje*, *biciklistička traka*.

Poneki bi se neupućeni čitatelj mogao zapitati tko nam to kroji „terminološku kapu”, uvodi, zamjenjuje izraze *prometni trak* i druge izrazima *prometna traka*. Neke autoškole?!

Ne mogu povjerovati da su jezikoslovci, kroatisti na djelu, da oni zamjenjuju *trak*, da oni uvode *traku*. Možda je riječ i o malom nesporazumu, previdu, a možda je posrijedi i nehaj. Zli jezici bi autoru odnosno lektoru spomenutog Zakona o sigurnosti prometa na cestama mogli predbaciti da mijenja i gramatiku kad u prvoj rečenici stavlja (ili ostavlja) *kojega* umjesto *koji*, citiram: „Proglašavam Zakon o sigurnosti prometa na cestama, kojega je Hrvatski sabor donio na sjednici 30. svibnja 2008. godine”. Mislim da je i to previd, odnosno „razgovorni jezik” – pa bih se vratio k riječi *trak*.

Jednojezičnici 21. stoljeća ne daju nam pouzdane obavijesti o toj riječi i o sveza u koje ta riječ ulazi. Jedini rječnik koji pod natuknicom *trak* ima nekoliko sveza riječi, a koje se odnose na cestovni promet, to je Rječnik hrvatskoga jezika (glavni urednik Jure Šonje, Zagreb, 2000.). Kao četvrto značenje višeznačne riječi *trak* definicijom objašnjava: „uzak, iscrtkan dio kolnika kojim se kreću vozila usporedo s drugim istosmjernim trakom; staza: *vozni* ~ (trak), *pretjecajni* ~ (trak), *zaustavni* ~ (trak)”. Zanimljivo je da se u definiciji nalazi sveza riječi *istosmjerni trak*. Pod pridjevima *prometni*, *kolnički* ni u tom rječniku ne ćemo naći sveza riječi s riječju *trak*. Pridjev *zaustavni* je izuzetak, tamo nalazimo svezu riječi *zaustavni trak* označenu podebljano kraticom grad. – kao stručni naziv iz graditeljstva. Izrazi *zaustavni trak*, *pretjecajni trak* uklopili su se u „cestovno nazivlje” i nalazimo ih u svakodnevnome tisku – baš kao i *prometni trak*.

Poznato je da u društvu nastaju nove potrebe, nova rješenja, nove odredbe i novi pojmovi za koje su nam potrebni izrazi. Ako se Zakonom o sigurnosti prometa na cestama „dio kolnika namijenjen za promet bicikala koji se prostire uzduž kolnika i koji je obilježen uzdužnom crtom na kolniku i propisanim prometnim znakom” želi kratko sažeti u naziv razumljiv govornoj zajednici, treba ga uskladiti s postojećim leksikom koji je sustavno složen i koji se usustavljuje i na razini sveza riječi. Dosljedno tomu trebalo bi uzeti *biciklistički trak*, *prometni trak za ubrzavanje vozila* (*ubrzajni trak*). Ti izrazi su doduše malo poznati, još nisu prošireni, ali se uklapaju u niz ostalih sveza riječi s riječju *trak*.

Ne mogu prešutjeti da u Narodnim novinama iz 2005. postoje i izrazi s riječju *traka*: *zvučna traka*, *vibracijska traka*. Citiram ulomke: „Razdjelna i rubna crta mogu se izvesti i kao zvučna ili vibracijska traka”; „Signalizacija i oprema za smirivanje prometa sastoji se od: [... ..] – traka za zvučno upozoravanje; – vibracijskih traka”; „trake za zvučno upozoravanje vozača („zvučna traka”)”; „vibracijske trake koje pri prijelazu vozila proizvode jače vibracije i zvučne efekte i time upozoravaju vozača da smanji brzinu.”

Očito se nitko nije potrudio pronaći drugi naziv, pa imamo u istom glasilu i *traku* sa specifičnim značenjem. Možda bi trebalo razmisliti o prikladnom izrazu, koji se uklapa u dosadašnju terminologiju, uzeti *trak*, ili posegnuti za riječju *razdjelni* (analogno *razdjelnoj crti*), pa predložiti naziv *zvučna razdjelna crta*, *vibracijska razdjelna crta* ili kraći naziv *zvučna razdjelnica*, *vibracijska razdjelnica*. Te bismo sveze riječi mogli (moguće) proširiti i kombinirati s *upozorni* odnosno *upozoravajući*: *vibracijska upozoravajuća razdjelnica*. Jezikoslovci u znanstvenim ustanovama, uključujući Državni zavod za normizaciju i mjeriteljstvo, Državni zavod za mjeriteljstvo i Hrvatski zavod za norme, pozvani su odlučivati o novim nazivima.

Spomenut ću i to da Rječnik hrvatskoga jezika (Zagreb, 2000.) pod natuknicom *traka* upućuje na riječi *vrpca* i *trak*, da nema nikakvih podataka o riječi *traka*. Anićev Rječnik hrvatskoga jezika (Zagreb, 1998.) upućuje *trak* na riječ *traka* kad se radi o „cestovnim nazivima”. Primjere za izraze koji se odnose na cestovni promet ne nalazimo ni pod jednom od tih dviju natuknica. Hrvatski enciklopedijski rječnik (Zagreb, 2002.) i Anićev Veliki rječnik hrvatskoga jezika (Zagreb, 2003.) napreduju, obrađuju natuknicu *trak* nešto opširnije „1. tanka zraka svjetla; 2. ticalo nekih mekušaca; 3. (potenc.) traka (2); 4. inform. prozor ili redak unutar grafičkog operativnog sustava ili nekog programa u kojem se nalaze: a. simboli alata i funkcija [alatni ~ (trak)], b. popisi učitanih programa u memoriji [programski ~ (trak)], c. pokazivači mjesta kursora unutar dokumenta [klizni ~ (trak)].” Objašnjavaju se tri značenja od kojih je jedno novo s odrednicom *inform.* U dijelu koji se odnosi na prometno cestovno nazivlje upućuju na riječ *traka* – bez primjera sveza riječi. Da Anićevi rječnici preferiraju *traku* razabiremo iz natuknica: *zaustavni* i *zaustavnica*. Pod tim natuknicama nalazimo naziv *zaustavna traka*. Hrvatski enciklopedijski rječnik (Zagreb, 2002.) nudi nam na str. 1482. iste nazive. Ostavimo znalcima, leksikografima neka odluče je li potrebno uvesti za hrvatski natuknicu *traka* i obraditi ju leksikografski s odgovarajućim svezama riječi.

Kad bi nam rječnici za svako značenje pojedine natuknice pružali primjere sa svezama riječi, manje bi bilo promjena, preinaka u službenim i drugim glasilima. Uostalom, još uvijek se možemo složiti i prihvatiti mišljenje, naime, da za govornu zajednicu nije svrhovito novim zakonom donositi i novo nazivlje i da bi za nju bilo korisno ostaviti ne samo *prometni trak*, *kolnički trak*, *pretjecajni trak*, *zaustavni trak* nego i najnoviji izraz *biciklistički trak*. Time bismo u malome pridonijeli usustavljanju sveza riječi, a višeznačna natuknica *trak* mogla bi sadržavati primjere:

1. *prometni trak, kolnički trak, kolnici s dvama trakovima, vozni trak, [prometni] trak za spora vozila, biciklistički trak, pretjecajni trak, trak za ubrzavanje vozila, zaustavni trak, (trak za zaustavljanje vozila), otvaranje prometnog traka, graditi ceste s dva traka, pustiti u promet sva četiri traka, prijeći na lijevi kolnički trak, suprotni kolnički trak, suprotni prometni trak, skrenuti u suprotni trak, zatvoriti trak;*
2. *sunčani trak, trak sunca, s prvim tracima sunca, trak svjetla, trak svjetlosti;*
3. *zlatasti trak, trak konca, trak svile na tkanini, šal s dva traka;*
4. *trakovi hobotnice;*
5. *alatni trak, programski trak, klizni trak.*

Na kraju bi se moglo dodati i pokoji pjesnički izraz:

6. *obasjan tracima svanuća.*

O strukturi rječničkog članka, naravno, odlučuje leksikograf. Rječnik je otvoren sustav koji se gotovo neprimjetno mijenja, a na jezikoslovcima, na leksikolozima je da budno prate mijene i promjene.

Sažetak

Stefan Rittgasser, Walldorf, Njemačka

UDK 81'373, stručni rad

primljen 10. siječnja 2010., prihvaćen za tisak 26. veljače 2010.

Mehr über *trak* und *traka*

Im Artikel wird das polysemantische Wort *trak* in zahlreichen Wortverbindungen gezeigt. Das Wort *trak* und viele Wortverbindungen mit dem Wort *trak* stellen einen unverzichtbaren Teil der Terminologie des Strassenverkehrs dar.

KURIKULUMDŽIJE I KROSKURIKULUMDŽIJE NA SRAMOTU HRVATSKOJ JEZIČNOJ KULTURI

asopis Jezik¹ koncem je 2008., u 5. broju 55. godišta, objavio opširan, utemeljen i koristan rad Irene Vodopije i Dubravke Smajić: Curriculum, kurikulum, kurikulum – uputnik. Rad govori o neprihvatljivoj i nepohrvaćenju tuđici *kurikulum* (pa čak i *curriculum*), bezrazložnoj proširenoj njezinoj upotrebi,

¹ Stjepko Težak još nas je 2004. upozorio na pogubnost naziv *kurikulum* u jezičnom savjetu znakovito naslovljenom: Kukurikanje po kurikulumu, Hrvatski naš (ne)podobni, ŠN, Zagreb, 2004., str. 87. – 89.